

פן יקום!
(חתימת המלכות)

ספר השיעי.

על פסלות אונס ומצרנות

ובו הקדמה ושלושה שערים.

הקדמה.

מונחי הפסולים, האונסין והמצרנות.

פסלות (חג'ר).
פסול (מחג'ר).

941. פסלות — מניעת אדם יודע מקנין־דברים.
לאחר שנפסל קרוי האיש פסול.

רשות (אין).
בר־רשות
(מאונן).

942. רשות פרושה התרת הפסלות ובטול המניעה.
מי שנתנה לו רשות קרוי בר־רשות.

קטן־שאינו
מבחין (צ'יר
צ'יר קמיו).
קטן מבחין
(צ'יר קמיו).

943. קטן־שאינו־מבחין הוא ילד שאינו יודע בטיב מקח־וממכר, כלומר, קטן שאינו יודע שהבעלות נפקעת על ידי מכירה ונקנית על ידי לקיחה ושאינו מבחין ומבדיל בין טעות נכרת וגסה, כגון טעות בחמש עשיריות, ובין טעות שכחה. ואילו קטן היודע להבחין בכל אלה נקרא: קטן־מבחין.

שוטה־תמיד
(מג'ון מסבק).
שוטה־זומן־לזמן
(מג'ון צ'יר
מסבק).

944. השוטים שנים:
השוטה־תמיד, שדעתו מטורפת עליו תמיד,
והשוטה־זומן־לזמן, מי שהוא עתים שוטה ועתים שפוי.⁽¹⁾

פתי־ביותר
(מצשה).

945. פתי־ביותר הוא מי שדעתו משובשת והבנתו לקויה, דבריו מגומגמים ומעשיו פגומים.⁽¹⁾

בזבזן (ספ'יה).

946. בזבזן הוא מי שמפסיד ומוציא נכסיו לשוא ומאבד הונו על ידי פזרנות ובזבזו בהוצאותיו, בכלל בזבזנים יקשבו אף אלה אשר מחמת כסילותם ותמימותם אינם יודעים את דרכי הריוח והפרנסה, והגתונים לאונאה במשאם ומתנם.

⁽¹⁾ עיין: טרח ג. נוהא, לעיל.

947. מיושב-בדעתו הוא הנוהר בשמירת גכסיו ונמנע מבזבוז ופזרנות.	מיושב-בדעתו (רשיר).
948. אונס הוא כפית אדם שלא כדין על ידי הפחדה לעשות דבר בעל כרחו. ⁽¹⁾	אונס (אכראה).
אדם זה קוראים לו: אונס.	אונס (מכרה).
המכריח — אָנָס.	אָנָס (מג'בר).
הדבר שבגללו נעשה האונס קרוי: סבת-האונס.	סבת-האונס (מכרה עליה).
והדבר המסב את הפחד — מעשה-האונס.	מעשה-האונס (מכרה בה).
949. האנסים שנים:	
אונס-חמור, והוא אונס על ידי רצח נפש. קפוח אבר, ומכות אנושות העלולות לגרום לידי כך.	אונס חמור (אכראה מלג'י).
אונס-קל, והוא אונס על ידי חבלה וגדוף העלולים לגרום רק צער וכאב. ⁽¹⁾	אונס-קל (אכראה ע'יר מלג'י).
950. מצרנות פרושה רכישת רכוש שנמכר, במחיר הקרן שעלה לקונה. ⁽²⁾	מצרנות (שפ'עה).
951. מצרן הוא מי שהוא בעל זכות מצרנות. ⁽³⁾	מצרן (שפ'יע).
952. נשוא-המצרנות הוא הנחלה שזכות המצרנות חלה עליה.	נשוא-המצרנות (משפ'וע).
953. עַצְת־המצרנות היא נכסי המצרן שעל ידם באה לו זכות המצרנות.	עצת-המצרנות (משפוע בה).
954. שותף-בתשמיש הוא שותף לזכויות ברכוש, כגון חלק במים וחלק בדרך.	שותף-בתשמיש (חליט).
955. השקאת-היחיד פרושה זכות הסתפקות ממים מושכים המיוחדים למספר בני אדם. אבל שאיבת מים מנהר שהנאתו לצבור כולו אינה נחשבת להשקאת-היחיד.	השקאת-היחיד (שרב חאצ).
956. סימטא — מבוי שאינו מפולש.	סימטא (טריק חאצ).

⁽¹⁾ עיין: בשארא נ. חדאר — C. A. 72/22 2 Rot. 644

פרידמן נ. מילר — L. A. 58/30 2 Rot. 788

אפטרובסקי לוי נ. לוי — C. A. 219/38 5 P.L.R. 485

⁽²⁾ עיין: סלימה אל מוסלח נ. יחיה — L. A. 44/32 1 P.L.R. 809

⁽³⁾ עיין: מזרחי ובניו נ. דקובר — L. A. 39/31 4 Rot. 1938

שער ראשון.

על הפסולים

ובו ארבעה פרקים.

פרק ראשון.

על הפסולים למיניהם ודיניהם.

- הפסולים
מאליהם. 957. קטנים, שוטים ופתאים ביותר פסולים מאליהם.⁽¹⁾
- הפסולים ע"י
השופט. 958. בזבזן אפשר לו שיפסל על ידי השופט.
959. גם החייב עלול להפסל על ידי השופט, לפי דרישת בעלי חובותיו.
960. אף על פי שקנינים באמירת דברים, כגון מקח-וממכר, שנעשו על ידי הפסולים הנזכרים בסעיפים דלעיל, אינם מועילים, הרי כל נזק שבא על ידי מעשיהם, חייבים הם בתשלומו מיד.
- כיצד? קטן, אף אם איננו מבחין, שהשחית בכסי אחר — חייב.
961. בזבזן וחייב שנפסלו מטעם השופט מכריזים עליהם בפני עדים, מכריזים על הכזבן והחייב.
962. העומד להפסל על ידי השופט, לא הצריכו שיהא נמצא בו במעמד, ויכולים לפסלו גם שלא בפניו. והוא שתגיע אליו הידיעה שנפסל, וכל עוד שלא באה לו שמועת הפסלות, לא נפסל, וקשריו והודאותיו תוך זמן זה — קיימים.
963. קָשָׁע, הרי כל זמן שאינו מבזבז ומפסיד את נכסיו, אינו נפסל בקָשָׁע אינה סבה לפסלות.
964. בכלל הפסולים יחשבו גם אלה, שבאה לו לצבור נזק על ידם, כגון פסול הדיוטות, רופא-בור.
- אבל כוונת הפסלות בכגון זה היא פסלות למעשים, מה שאין כן לקנינים בדברים.
965. העוסק באומנות או במסחר בשוק, אין בעלי אותה אומנות או מסחר יכולים לפסלו ולמנוע ממנו לעסוק במלאכתו מתוך טענה שגורם הוא הפסד למלאכתם ולפרנסתם.

⁽¹⁾ עיין: פרח נ. נוהא, לעיל.

פרק שני.

על קטנים, שוטים ופתאים-ביותר.⁽¹⁾

966. קטן שאינו מבחין, גם אם נטל רשות מאפוטרופוסו, קנינו בדברים בטל מעיקרו.⁽²⁾
- קנינו של הקטן שאינו מבחין.
967. קנינו של הקטן המבחין שהם רק להנאתו, כגון קבלת מתנה ותשורה, הרי אף אם נעשו שלא מדעת האפוטרופוס מועילים הם וקיימים. ולהפסדו.
- וקנינו שאין בהם אלא משום הפסד בלבד, כגון מתנה לאחר, אינם קיימים, אף ברשות האפוטרופוס.
- אבל קשרים שהם ספק שכר, ספק הפסד, נקשרים ותלויים בהסכמת האפוטרופוס. ראה בהם הנאה לקטן — מקיים, לא ראה — אינו מקיים.
- כיצד? קטן שמכר נכסים שלא מדעת אפוטרופוסו, ואפילו ביותר מדמי שוים, הרי מאחר שקשר המכר הוא מסוג אותם הקשרים שהם ספק שכר, ספק הפסד, תלוי קיומו בהסכמת האפוטרופוס.
968. רשאי האפוטרופוס ליתן רשות לקטן המבחין למשא ומתן ולמסור לידו חלק מנכסיו לנסיון. נמצא מוכשר לנהל את עסקיו, מוסר לו את שאר נכסיו.
- רשות למשא ומתן.
969. קשרים חוזרים ונשנים, המראים על כוונה של הבאת ריחוק, הרי הם רשות למשא ומתן. — קשרים חוזרים — רשות.
- כיצד? אפוטרופוס שאמר לקטן: „שא ותן“, או „קח ומכור נכסים ממין פלוני“, רואים את דבריו כרשות למשא ומתן.
- אבל אם לא צוהו אלא על דבר קשר אחד בלבד, כגון שאמר: „מכור דבר פלוני“, או „קנה דבר פלוני בשוק“, אין רואים בזה רשות למשא ומתן, ויש בכך משום הרשאה לקטן והעסקתו, לפי המנהג.
970. אין רשות האפוטרופוס יכולה להיות מוגבלת ומצומצמת בזמן, במקום, או במין העסק.
- כיצד? הרי שנתן רשות ליום או לחודש, נעשה הקטן המבחין לבר-רשות בכלל, והרי הוא עומד ברשות עצמו לעולם, כל זמן שלא חזר ופסלו האפוטרופוס. הוא הדין, אמר: „קח ומכור בשוק פלוני“, נעשה הקטן בר-רשות לשאת ולתת בכל מקום.
- וכן אם אמר: „קח ומכור נכסים ממין פלוני“, נעשה הקטן בר-רשות ליקח ולמכור נכסים מכל מין שהוא.

⁽¹⁾ עיין: — L. A. 109/22 5 Rot. 1776

קואס נ. קואס — C. A. 40/40 7 P.L.R. 411

⁽²⁾ עיין: קליין ושפר נ. רוק — C. A. 254/40 8 P.L.R. 134

971. הרשות כשם שאפשר לה שתהא מפורשת. כך יש ולא תהיה רשות מפורשת ומכללא.

אלא מכללא.

כיצד? אפוטרופוס שראה את הקטן המבחין נושא ונותן, ושחק, ולא אסר

עליו, הרי זה רשות מכללא.

972. קטן שניתנה לו רשות מאת אפוטרופוס, הרי בכל הענינים הכלולים הרשות דינה.

ברשות דינו כדין גדול, וקשריו, מעין מכר ושכירות, מועילים.

973. אפוטרופוס שנתן רשות לקטן, יכול הוא אחר כך לחזור ולבטלה על בטול הרשות.

ידי אסור, והוא שיחזור ויפסלו באותו האופן שהרשהו.

כיצד? אפוטרופוס שנתן לקטן רשות כללית למשא-ומתן, ונתפרסם הדבר

בין בני השוק, הרי כשהוא בא לפסלו, צריכה גם הפסלות להיות כללית, ועליו

לפרסמה בין בני השוק.

ואילו הכרזת פסלות שנעשתה בביחא, במעמד שנים-שלשה אנשים, אינה

מועילה.

974. האפוטרופוסים של הקטן, בנידון זה, הם:

האפוטרופוסים
למדרגותיהם.

(א) אביו, ואם מת אביו —

(ב) האפוטרופוס הנבחר, כלומר, אפוטרופוס שבחר בו האב ומנהו מחיים.

ואם מת האפוטרופוס הנבחר —

(ג) אפוטרופוס שנתמנה על ידי האחרון מחיים.

(ד) אביו-זקנו-האמתי, כלומר אביו-אביו או אבי אביו-אביו של הקטן.

(ה) אפוטרופוס שנתמנה על ידי האב-הזקן מחיים.

(ו) אפוטרופוס שנתמנה על ידי האפוטרופוס שהעמידהו השופט.

אבל אחיו, דודו מאביו או שאר קרוביו, שלא נתמנו אפוטרופוסים, אין

רשותם רשות.

975. שופט שראה טובה לקטן המבחין מהנהלתו את עסקיו על ידי עצמו, כח השופט

לנתינת רשות.

הרי אף אם סרב האפוטרופוס שקדם לו, רשאי הוא לתת לו רשות לכך, ושוב

אין שאר האפוטרופוסים יכולים מעתה לפסלו.

976. האפוטרופוס שנתן רשות לקטן, ומת, בטלה הרשות, אבל רשותו

אפוטרופוס
שמת.

של השופט אינה בטלה במיתתו או לאחר שהעבר ממשרתו.

977. שופט שנתן רשות לקטן יכול הוא או הבא אחריו לחזור ולפסלו. כח השופט

לבטל רשות.

ואילו אביו, או אפוטרופוס אחר, אינו יכול לפסול את הקטן לאחר מיתת

השופט.

978. פתי-ביותר דינו כדון קטן-מבחקי.¹ פני-ביותר דינו.
979. שוטה-תמיד דינו כדון קטן-שאינו-מבחקי.² שוטה-תמיד דינו.
980. שוטה-מומן-לזמן, הרי בעת שהוא שפוי דין קניניו כדון קניני בר-דעת. שוטה-מומן-לזמן.
981. קטן שהגדיל אין למהר במסירת נכסיו לידו, ויש לבדוק ולנסותו היטב תוך זמן ידוע, ואם נמצא מיושב-בדעתו מוסרים לידו את נכסיו. קטן שהגדיל צריך בדיקה.
982. קטן שהגדיל ולא נמצא מיושב בדעתו, אין מוסרים את נכסיו לידו עד שלא נתברר שנתישבה דעתו עליו, ומוצעים ממנו את נכסיו כמקודם. קטן שהגדיל ואינו מיושב בדעתו.
983. נכסים שנתנו לקטן קודם שתתישב עליו דעתו, ואבדו הנכסים בידו, או שהפסידם הקטן, האפטרופוס חייב. ומטר לו תאפטרופוס את נכסיו.
984. קטן שהגדיל ונמסרו נכסיו לידו, ונמצא בַּזְבֻּן, פוסלו השופט. קטן שהגדיל ונמצא בזבון.
985. סימני בגרות הם פליטת שכבת זרע וכח העבור, וכן הווסת וההתעברות. סימני בגרות.
986. עונת הבגרות מתחילה: לזכר — אחר שתיים עשרה שנה גמורות, ולנקבה — אחר תשע שנים גמורות, וסופה אצל שניהם — משמלאו להם חמש עשרה שנה. עונת הבגרות.
- והזכר שמלאו לו שתיים-עשרה שנה גמורות, והנקבה — תשע שנים, ועדיין לא בגרו, הרי הם נקראים: „מתבגר“ ו„מתבגרת“ עד שיבגרו. עונת ההתבגרות.
987. מי שהגיע לסוף עונת הבגרות ולא נראו בו סימני בגרות, דינו כדון גדול. בוגר להלכה.
988. קטן שלא הגיע עדיין להתחלת עונת הבגרות שבא וטען: „בגרת“ — אין שומעים לו. קטן שטען „בגרת“.
989. מתבגר או מתבגרת שהודו בפני השופט שבגרו, הרי אם מצב הדברים מכחיש את אמתות הודאתם, כגון שאין גופם מעיד על בגרות, אין מקבלים את הודאתם, ואם אין מצב הדברים מכחיש את אמתות הודאתם, כגון שגופם מעיד על בגרות, הרי הם נאמנים והודאתם מועילה. מתבגר או מתבגרת שטענו: „בגרת“.
- ואם בא לאחר זמן ואמר: „באותה שעה, כלומר, בזמן ההודאה, לא הגעתי עדיין לכלל בגרות“, אין שומעים לו.

¹ עיין: פרח ב. נוהא, לעיל.

² עיין: קליין ושטר ב. רוק, לעיל.

פרק שלישי.

על בזבזן שנפסל.

990. בזבזן שנפסל, הרי דין קניניו כדין קניניו של קטן־מבחין. דין בזבזן שנפסל. אבל השופט בעצמו הוא אפטרופוס. הוא ולא אחר; ואביו, או אבי אביו, או אלה הממונים על פיהם, אין להם זכות אפטרופוסות עליו.⁽¹⁾
991. משנפסל הזבזון אין קניניו בדברים קיימים, אבל קניניו מלפני הפסול הרי הם כקנין כל אדם. קניני הזבזון מלפני הפסול ומשנפסל.
992. מוציאים מנכסי הזבזון לפרנסתו ולפרנסת משפחתו. פרנסת הזבזון.
993. בזבזן שנפסל שמכר מנכסיו, אין מכרו קיים; אבל אם ראה השופט מכרו של בזבזן, שיש ברכה במכר — מסכים לו.
994. בזבזן שהודה בחוב שיש לאחר עליו, אין הודאתו שלמה כלל. הודאתו. כלומר, אין הודאתו קיימת לגבי נכסים, בין שהיה מוחזק בהם בשעת הפסלות ובין שבאו לרשותו לאחריה.⁽¹⁾
995. בזבזן שנפסל, הרי תביעות שיש לאחרים עליו נפרעים בהן מנכסיו. חובותיו.
996. בזבזן שנפסל שלווה מעות והוציאם למוזנותיו, הרי אם כדי שעור הלוואתיו, דגיל הוציא, פורע השופט את המעות מנכסיו, ואם הוציא יתר על הראוי, שם השופט את הצריך לו למוזנותיו, ואינו מקיים את השאר. הלוואותיו.
997. בזבזן פסול שחזר למוטב, מחזירו השופט לכשרות. בזבזן שחזר למוטב.

פרק רביעי.

על החייב שנפסל.

998. אם ברור הדבר לשופט שהחייב משתמט מפרעון חובותיו, כשירו משגת לפרוע, ודרשו בעלי החובות מאת השופט למכור את נכסי החייב לשם פרעון החובות, פוסלו השופט. חייב משתמט, ידרו משגת. ואם סרב החייב למכור בעצמו את נכסיו ולפרוע בדמיהם את חובותיו, מוכרם השופט ופורע חובותיו. ופותח הוא מהקל הקל תחילה. כלומר, מתחילים בדברים שמכירתם גוחה יותר לגבי החייב, ומוסיפים והולכים על דרך זה, ומקדימים את הנוח לקשה. ופותחים תחילה במוזמנים, ואם אין די באלה, מוכרים את הכלים. לא הספיקו אף הם, מוכרים את הנכסים־שאינם־גדים.⁽²⁾

⁽¹⁾ עיין: בידאס ג'. פלאי — C. A. 91/40 7 P.L.R. 314

⁽²⁾ עיין: מויאל ג'. קרוסרסקי — C. A. 162/40 7 P.L.R. 482

999. חייב שפשט רגל, כלומר, זה שחובותיו הם כדי שיעור נכסיו או יותר, וחששו בעלי חובותיו שמא יפסיד הונו במשאומתו, או יכריח נכסיו, או יעבירם לרשות אחר, ודרשו מאת השופט לפסלו לשליטה בנכסיו או להודאת בחובות, פוסלו השופט ומוכר את נכסיו ומחלק דמיהם בין בעלי החובות. אבל מסדרים לו ומשאירים לו חליפת בגדים אחת או שתיים. ואם יש לו לחייב בגדים יקרי ערך ואפשר לו להסתפק בבגדים פשוטים מוכרים אותם וקונים בדמיהם בגדים פשוטים, ונותנים את שאר הדמים לבעלי החוב. וכן אם היה בעל בירה ונמצא שגם בית פחות ביותר מספיק עבורו, מוכרים את הבירה וקונים בדמיה בית דירה המתאימה למצבו, ונותנים את העודף לבעלי החוב.¹

חייב שפשט רגל.

1000. בתוך זמן הפסלות מפרנסים את החייב שפשט הרגל ואת אלה שמוזנותיהם עליו, מבכסיו.

פרנסת החייב.

1001. פסלות מחמת חוב פוגעת בנכסים המוחזקים ביד החייב בשעת הכרזת הפסלות ואינה חלה על הנכסים שבאו לרשותו לאחר מכאן.

הפסלות במה פוגעת.

1002. כל שיש בו משום פגיעה בזכויות בעלי החוב, כגון מתנה, צדקה ומכירת נכסים בפחות מהמחיר הראוי, חל עליו דין הפסלות.

הפסלות על מה חלה?

לפיכך קשריו של החייב שפשט רגל, שיש בהם משום פגיעה בזכויות בעלי החוב, ושאר הקניות ומתנותיו, אינם מועילים לגבי נכסיו המוחזקים בידו בשעת הכרזת הפסלות; אבל מעשיו אלה קיימים לגבי נכסים שבאו לרשותו לאחר הכרזתה.

ואם הודה בחוב לאחר, אין הודאתו מועילה לגבי הנכסים הנמצאים ברשותו בשעת הפסלות. ואולם הודאתו זו יפה כוחה לאחר שיתחזר לכשרות, והרי הוא נשאר חייב על מנת שיפרענו באותה שעה.

וכן אם באו נכסים לרשותו לאחרי הכרזת הפסלות, הודאתו קיימת, והרי הוא פורע מאותם הנכסים.²

שעֵר שְׁנִי.

עַל אֹנֶס.⁽³⁾

1003. תְּנַאי הוּא שִׁיחָא אִפְשֵׁר לוֹ לְאַנְס לְהוֹצִיא לְפֹעֵל אֶת אִיּוֹמָהּ לְפִיכָךְ, הָאֲנֶס. –
 אֵין עֵרֶךְ לְאֹנֶס הֵבֵא מֵאִדָּם שְׁאִין בִּיכְלָתוֹ לְהוֹצִיא לְפֹעֵל אֶת אִיּוֹמָהּ. בְּרִיבּוּלָה.

⁽¹⁾ עֵיין: וּפְיָה נ. עֻבּוֹן מוּיָאל – C. A. 98/27 1 P.L.R. 273

סְקָא נ. קְרוֹסֶרְסְקִי – C. A. 48/31 1 P.L.R. 678

⁽²⁾ עֵיין: בִּידָאס נ. פִּלְאִי, לְעִיל.

⁽³⁾ עֵיין: בִּשְׂאָרָא נ. חֲדָד; פְּרִידְמָן נ. מִילֵר, לְעִיל.

1004. תנאי הוא שיהא האנוס מִפְּחַד מִמְּלוֹי דְּבַר הַפְּחַד, כְּלוּמַר, שִׁיְהָא בְּרִי האנוס, –
 מִפְּחַד מֵהַאִיּוֹם. לֹא, שאם לא יעשה את אשר אונסים אותו לעשותו, יקיים בו האָנס את איומו.

1005. האנוס שעשה את אשר אנסוהו לעשות במעמד האָנס, או בפני סבת-האינס
 במעמד האָנס. אחד מאנשיו, דין אונס למעשהו.

אבל מעשה שעשה שלא במעמד האנס ושלא במעמד אחד מאנשיו, אין רואים מעשהו כאונס, והרי זה כאילו היה המעשה ברצונו לאחר שעבר האונס. כיצד? מי שאנס את השני שימכור נכסיו לאחר, והלך האנוס ומכרם שלא במעמד האנס ושלא במעמד אחד מאנשיו, אין לזה דין אונס, והמכר קיים.

1006. אין ערך למכירה, לקיחה, מתנה, המחאה, פשרה בנכסים, הודאה, דין האונס
 במכירה וכו'. מחילה, הארכת חוב ובטול מצרנות שנעשו באונס, בין שהיה האונס חמור ובין שהיה קל.

אבל אם הסכים האנוס לאחר שעבר האונס, מעשיו קיימים.¹

1007. כשם שיש דין אונס-חמור בקנינים באמירת דברים, כך נוהג דין אונס חמור
 ואינו חל על קנינים במעשים. אבל האונס-הקל אין דינו אלא בקנינים באמירת דברים, זה גם בקנינים במעשים.

לפיכך, מי שאמר לאחר: „השחת נכסי פלוני, ואם לאו, אהרגך או אקפח אחד מאברייך“, והשחיתם האנוס, רואים מעשהו כבא מחמת אונס, והאָנס הוא בלבד שחייב בזק.

אבל אם אמר: „השחת נכסי פלוני, שאם לא כן אֶפְשֶׁף או אֶחַבֶּשֶׁף“, והשחיתם האנוס, אין רואים את מעשהו כבא מחמת אונס, והאנוס הוא בלבד שחייב בתשלומי זק.

שער שלישי.

על המצרנות⁽²⁾

ובו ארבעה פרקים.

פרק ראשון.

על דרגות המצרנות.

שותפות בממכר.

1008. סבות המצרנות — שלש:

סבה ראשונה היא שותפות בעצם הממכר, כגון שנים שהם שותפים בנחלה

אחת לפי חלקים שאינם מסויימים.

⁽¹⁾ עיין: אפוטרופסי לוי נ. לוי, לעיל.

⁽²⁾ עיין: רומן נ. פרג'ון — C. A. 267/40 8 P.L.R. 51

- שותפות בתשמיש. סבה שניה היא שותפות בתשמיש המחובר לממכר, כגון זכות משותפת בהשקאת-היחיד וזכות-דרך בסימטא.
- שוכות. כיצד? גנות אחדות המשותפות בזכות השקאת-היחיד, ונמכרה אחת מהן, הרי בעלי שאר הגנות יש להם זכות מצרנות באותה גנה בין שהם שכני הגנה שעל המיצר, או לאו.
- שוכות. הוא הדין בבית שפתחו פתוח לתוך סימטא, הרי כל בעלי שאר הבתים שדלתותיהם פתוחות לתוך אותה סימטא מצרנים הם באותו בית, בין שהם שכנים שעל מיצר הבית או לאו.
- שוכות. אבל בית המסתפק מים מנהר-הרבים, או שפתחו פתוח לתוך רשות הרבים, והוא עומד למכירה, אין זכות מצרנות לשאר בני הנזר או לאלה שדלתות בתיהם פתוחות לתוך אותה רשות הרבים.
- זכות מי קודמת? 1009. זכות מצרנותו של השותף בממכר קודמת לזכות הכלל שני לו הוא השותף בתשמיש המחובר לממכר, והמצרן השלישי הוא השכן שעל המיצר. ואם עמד הראשון על זכותו, מוציא הוא את האחרים, ואם דרש השני את זכותו, הרי הוא מוציא את השלישי.⁽¹⁾
- לא היה בעל זכות קודמת או שהיה, ומחל. 1010. הרי שלא היה שותף בממכר, או שמחל השותף על זכותו, ונמצא שותף בתשמיש המחובר לממכר — לו זכות המצרנות, ואם לא היה גם שותף בתשמיש, או שמחל על זכותו, הרי זכות המצרנות לשכן שעל המיצר.
- כיצד? מי שמכר את נחלת המלך שלו, או שותף שמכר את חלקו שאינו מסוים שיש לו נחלה ומחל שותפו על זכות המצרנות, הרי זכות המצרנות שייכת לשותף בזכות השקאת-היחיד או לאחד מבני הסימטא. ואילו באין אדם כזה, או אם מחל הלה על זכותו הרי זכות המצרנות לשכן שעל המיצר.
- עליונה לאחר ותחתונה לאחר. 1011. בית שהדיוטה העליונה בו שייכת לאחד והתחתונה לאחר, הרי שניהם בבחינת שכנים מצרנים זה לזה.
- שותפים בנחלה. 1012. שותף באחד מכתלי הבית, דינו כדין שותף בכל הבית. אבל אם היו ראשי קורות ביתו מונחים על גבי כתלי בית שכנו, דינו כדין שכן שעל המיצר.

⁽¹⁾ עיין: קון ג. איובי — C. A. 37/38 5 P.L.R. 122

אלג'יאר ג. אלג'יאר — L. A. 13/25 1 P.L.R. 46

טוקאן ג. נבולסי — L. A. 49/34 8 Rot. 682

⁽²⁾ עיין: קון ג. איובי לעיל.

וזכותו זו בלבד, להניח את קצות קורות ביתו על אותו הכותל, אין בה כדי לעשותו לשותף בבית, או לשותף בתשמיש.

1013. היו בני המיצר רבים, חולקים בממכר לפי מנינם, ואין משגיחים בני מיצר רבים. בגודל חלקיהם.

כיצד? היה חצי הבית לאחד, ושליש הבית וששית בו לשנים אחרים, הרי אם מכר בעל מחצית הבית את חלקו לאחר, ודרשו השנים את זכות מצרנותם, הרי הם חולקים בשווה, ואין בעל השליש יכול לדרוש יותר כפי חלקו.

1014. נמצאו שותפים בתשמיש מסוגים שונים, הרי כל שזכותו מיוחדת שותפים בתשמיש מסוגים שונים. יותר הרי הוא קודם לזה שזכותו כללית יותר.

כיצד? בעל זכות השקאה מאמת מים היוצאת מנחל, שמכר גן המלך שלו ואת זכות ההשקאה עמו, הרי מעדיפים את זכותם של אלה שיש להם זכות השקאה מאותה אמת המים.

אבל גן מלך שנמכר, ולבעליו זכות השקאה מאותו הנחל, הרי כל בעלי ההשקאה בין מהנהר ובין מאמת המים, מצרנים הם.

הוא הדין בבית מלך שפתחו פתוח לתוך סימטא המסתעפת מתוך סימטא אחרת, הרי זכות המצרנות לאלה שדלתות בתיהם פתוחות לתוך אותו סעיף הסימטא.

אבל אם נמכר בית שפתחו פתוח לתוך עיקר הסימטא, הרי כל בעלי זכות הדרך בסימטא, בין בעיקרה או בסעיפה, מצרנים הם.

1015. בעל גן שיש לו זכות השקאה היחיד שלא מכר אלא גנו בלבד, בעל גן שלא והניח לעצמו את זכות ההשקאה, הרי בעלי זכות ההשקאה אין להם דין מצרנים. הוא הדין בבני הסימטא.

1016. זכות השקאה קודמת לזכות דרך. לפיכך, אם נמכר גן ונמצא שותף בזכות השקאה היחיד ושותף בזכות דרך בסימטא — בעל זכות ההשקאה קודם.

פרק שני.

על תנאי המצרנות.

1017. תנאי הוא שיהא נשוא המצרנות נחלת מלך. לפיכך, אין מצרנות נהגת בספינות ובנכסים נדדים אחרים, ולא לגבי נחלות הקדש (ווקף) ולא באדמת מירי.

1018. תנאי הוא שתהא גם עלת המצרנות מלך. לפיכך, אם נמכרה נחלת מלך, אין זכות מצרנות למומנה נחלת ההקדש או לבעליה, שכני הנחלה שעל המיצר.

1019. עצים או בנינים, מִלְךְ, שעל אדמת הקדש או על אדמת מירי, דינם כדין מטלטלים, ואין מצרנות נוהגת בהם.⁽¹⁾ עצים ובנינים כמטלטלים.
1020. מגרש מִלְךְ שנמכר הוא ועציו והבנינים שעליו, הרי מצרנות נוהגת גם לגבי העצים והבנינים כמטלטלים לקרקע. מטלטלים לקרקע.
- אבל עצים ובנינים שנמכרו בפני עצמם אין דין מצרנות נוהג בהם.
1021. אין מצרנות נוהגת אלא בקשר מכר בלבד.
1022. מתנה שיש עמה תנאי של תמורה דינה כדין מכר, לפיכך, מי שנתן ומסר את ביתו במתנה לאחר על מנת שיקבל תמורה, הרי שכנו שעל המיצר משמש בזכות המצרנות. מתנה בתמורה – כמכר.
1023. אין מצרנות נוהגת בהקניית נכסים לאחרים שלא בתמורה, כגון במתנה שאין עמה תמורה, בירושה ובצוואה.
1024. תנאי הוא שלא יסכים המצרן לקשר, לא בפרוש ולא מכללא. כיצד? הרי שבאה לו שמועת המכר, ואמר: „טוב מאד“ — בטלה זכות מצרנותו, ואינו רשאי מעתה לסלק את הלוקח. אי הסכמת המצרן – תנאי.
- וכן אם לאחר ששמע על דבר קשר המכר רצה לקנות או לשכור את הנכסים מיד הלוקח — בטלה זכות מצרנותו. הוא הדין במורשה של המוכר שמכר נכסים שאינם נדדים, והרי הוא עצמו המצרן — אַבְד את זכותו.⁽²⁾
1025. תנאי הוא שיהא המחיר נכסים שערכם ידוע. לפיכך, אין מצרנות נוהגת בנחלה שנמכרה ואין תמורתה בבחינת נכסים. כיצד? שכרו מרחץ ונתנו בשכרו בית מִלְךְ, אין דין מצרנות לגבי בית זה, הואיל ובכגון זה משמש הבית שכר, שהוא בבחינת הנאה ולא נכסים. וכן אין דין מצרנות נוהג במקרקעים שניתנו בתורת מזהר.
1026. תנאי הוא שלא תשתייר כל זכות למוכר בממכר. לפיכך, אין מצרנות נוהגת במכר נפסד, כל עוד לא בטלה זכותו של המוכר להחזיר לעצמו את הממכר; ובמכר שיש עמו ברירה, הרי אם הברירה היא לקונה בלבד, דין מצרנות קיים. אבל אם היתה הברירה למוכר, הרי כל זמן שלא בטלה זכות ברירתו, אין דין מצרנות. אבל ברירה מחמת מום וברירה לאחר ראייה אינן משמשות מניעה לדין המצרנות.

⁽¹⁾ עיין: שוקירי נ. זהרה אל מוגראבי — L. A. 94/25 1 P.L.R. 79

⁽²⁾ עיין: אל מוסלה נ. יחיה, לעיל.

מחלוף נ. פרץ — L. A. 85/34 2 P.L.R. 397

אין מצרנות
בחלוקה.

1027. אין מצרנות נוהגת בחלוקת נחלאות.
כיצד? בית משותף שחלקו בו השותפים אין בו זכות מצרנות לשכן
שעל המיצר.

פרק שלישי.

על דרישת זכות המצרנות.

1028. הצריכו שלוש דרישות במצרנות: דרישת-מחאה-לאלתר, דרישת-
הודעה והעדאה בפני עדים, ודרישת-קנין בדין.
הדרישות שלוש.

1029. צריך שיאמר המצרן מיד בו במעמד שנודע לו הקשר, דבר המעיד על
דרישתו לקנות את הנכסים, כגון: „הריני בעל זכות מצרנות בממכר“, או „הריני
בא בדרישת זכות מצרנות“.
קוראים לזה דרישת-מחאה-לאלתר.⁽¹⁾

1030. לאחר דרישת-מחאה-לאלתר על המצרן לבוא בדרישת-הודעה-
והעדאה בפני עדים.
כלומר, עליו להגיד בפני שנים העומדים על יד הממכר: „כידוע לכם
קנה פלוני נכסים-שאינם-נדים אלה“ — או אם היה הדבר במעמד הלוקח —
„שמעתי עליך שקנית נכסים-שאינם-נדים אלה“ — או, אם הנכסים נמצאים עדיין
ברשות המוכר — „שמעתי עליך שמכרת נכסים אלה ואלה לפלוני, והריני בר-
מיצר“, או „הריני בא בדרישת זכות מצרנות, הוו עלי עדים“.
ואם נמצא המצרן ברחוק מקום ואינו יכול לבוא בעצמו בדרישת-ההודעה
והעדאה על הדרך האמור, ימנה לו מורשה, לא נמצא לו מורשה, ישלח אגרת.⁽²⁾

1031. לאחר דרישת-ההודעה וההעדאה בפני עדים, על המצרן להביא את
דינו לפני השופט.
קוראים לזה דרישת-קנין-בדין.
הדרישת-קנין-
בדין (סלב
חצומת ותמלכ).

1032. מצרן שנשתהה בדרישת-מחאה-לאלתר, כגון אם לא דרש את
הנכסים בר-מעמד שנודע לו המכר, ונמצא במצב המעיד על היסח הדעת, כגון
מצרן שנשתהה
בדרישה
ראשונה.

⁽¹⁾ עיין: מאלוף נ. ביטאר — L. A. 59/24 4 Rot. 1513

מיטרי נ. שאהן — L. A. 20/31 4 Rot. 1513

רומן נ. פרג'ון, לעיל.

⁽²⁾ עיין: מאלוף נ. ביטאר, מיטרי נ. שאהן; רומן נ. פרג'ון, לעיל.

אל סוחן נ. אטה — L. A. 121/24 4 Rot. 1514

שעסק בענין אחר או בשיחה אחרת לשם תכלית אחרת, או אם קם והלך ועזב את המעמד קודם שידרוש את הנכסים לעצמו, אָבַד את זכותו.

1033. מצרן שנשתתה, ועבר שעור זמן הראוי לדרישת ההודעה וההעדרה, ולא דרש ולא שלח גם אגרת, בטלה זכות מצרנותו.

1034. מצרן שנשתתה, ועבר חודש מזמן דרישת ההודעה וההעדרה, ולא הביא את דינו לפני השופט, מבלי שתהיה לו אמתלא לכך, כגון מחמת היותו נמצא במדינה אחרת, בטלה זכות מצרנותו.

1035. אפוטרופסיהם של פסולים דורשים את זכותם למצרנות; וקטן שלא דרש אפוטרופסו את זכותו למצרנות, לא יוכל לדרוש את זכותו זו לכשיגדל.

פרק רביעי.

על דיני המצרנות.

1036. מצרן נעשה לבעל הנכסים שהם נשוא המצרנות על ידי מסירה בהסכמת הלוקח או בתוקף פסק־דין השופט.⁽¹⁾

1037. רכישת רכוש על ידי מצרנות היא בבחינת לקיחה מלכתחלה. לפיכך, הדינים הנוהגים בלקיחה לכתחלה, כגון החזרה מחמת ברירה לאחר־ראיה וברירה מחמת־מום, נוהגים גם במצרנות.

1038. מצרן שנית לאחר דרישת המחאה לאלתר ודרישת ההודעה וההעדרה, אבל קודם שיהיה לבעל הנכסים בהסכמת הלוקח או לפי פסק־דין השופט, אין זכות המצרנות עוברת בירושה ליורשיו.⁽¹⁾

1039. מצרן שמכר את הנכסים שהם עלת המצרנות לאחר שתי הדרישות הראשונות, אבל קודם שנהיה לבעל נשוא המצרנות על הדרך האמור, אָבַד את זכותו.

1040. קודם שנעשה המצרן בעליו של נשוא המצרנות על דרך האמור, אם נמכרה נחלת מלך אחרת סמוכה לה, אין לו למצרן זכות מצרנות לגבי הנחלה השניה.

1041. אין מצרנות סובלת חלוקה. לפיכך אם הסתלק המצרן מחלק של הנחלה, אָבַד את זכותו על המותר.

1042. אין מצרנים אחדים רשאים לתת את זכותם במתנה לשאר המצרנים. עשו כן — בטלה זכות מצרנותם.

⁽¹⁾ עיין: מחלף ג. פרץ, לעיל.

1043. אחד המצרנים שבטל את זכותו קודם שיצא פסק-דין השופט, מצרן שביטל

זכותו.

זכאי המצרן השני בכל הנכסים שהם נשוא המצרנות.

ואם בטל אחד המצרנים את זכותו לאחר שיצא פסק דין השופט, אין המצרן

השני יכול ליהנות מזכותו.

1044. לוקח שהוסיף דבר משלו על נשוא-המצרנות, כגון בנין — וצָבָעוּ, לוקח שהוסיף

משלו על נשוא-המצרנות.

הרשות ביד המצרן: רצה — מוחל על זכותו, רצה — נוטל את נשוא-המצרנות ומשלם את ההוספה נוסף על דמי הבנין.

ואם בנה הלוקח בנינים בנחלה או נטע בה עצים, הרשות ביד המצרן: רצה —

מסתלק מזכותו, רצה — נוטל את הנחלה שהוא נשוא-המצרנות ומשלם את מחיר

הבנינים והעצים נוסף על מחיר הנחלה.

ואולם אין המצרן יכול לכוף את הלוקח לסתור את הבנין או לעקור את העצים.

מאמר הסלכות: 16 לחודש רביעי-אל-אחר, שנת 1290.

נאמן התשובות

סיד חליל

חבר מועצת המשפטים

אחמד חלוצי

חבר מועצת הבקורת השרעית

מתחמד אמין

אחמד ג'ודת

קאצי קושמא

סיף-אל-דין

חבר מועצת המשפטים

אחמד חלמי